

PETRO'DAN PUTİN'E RUSYA'YA BAKMAK*

Hayri ÇAPRAZ**

Sayın Merkez Müdürüm, kıymetli meslektaşlarım, saygıdeğer konuklar, sevgili öğrenciler;

Konuşmaya başlamadan önce bugün Rusya tarihi üzerine çalışmama neden olan kendime dair bir bilgiyi paylaşmak isterim. Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesini bitirdikten sonra Kars'a öğretmenliğim çıktı. Gidecektim. Ancak annemin hastalığı sebebiyle gidemedim. Gitmedim ama bu defa. 6 yıl sonra daha uzağa, Rusya'ya gittim. Rusya'ya gitmememde rol oynayan benim için değerli insanlar vardır. Onlardan özellikle ikisini burada hatırlamak ve hatırlatmak isterim.. Bunlardan biri Prof. Dr. Bayram Kodaman, diğeri de şu an aramızda bulunan Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal. Yani bugün Rusya'yı konuşuyorsam buna vesile olanlardan birisi burada.

Neden Rusya? Yüzyıllardır komşumuz, iyi ve kötü ilişkilerimizin dolu olduğu ülke Rusya. Onu anlamak için de bizim için "Rusya nedir" sorusunu sormak gerekmektedir. Kuzeyimizde geniş coğrafyalı, askeri olarak güçlü bir devlet olarak duran Rusya, tarihimizde en fazla karşı karşıya kaldığımız devletlerden biri. Bu Türklerin 2000 yıllık tarihi için geçerli olan bir durum.

Türkiye ve Rusya arasında son zamanlarda inişli çıkışlı denilebilecek, olumlu-olumsuz ilişkiler yaşadık. Bugün sizlere sadece birkaç yönüyle kuzey komşumuz Rusya'yı tanıtmaya çalışacağım. Rusya'nın penceresinden Rusya'yı bazı noktalardan gösterebilmeye gayret edeceğim.

Bu konuşmada, Rusya'yı ana hatlarıyla tanıtmaya çalışacağımı belirtmek isterim. Bu arada söyleyeceklerimin çoğu genel bilimsel metinlerden alıntılar olmakla beraber, öznel katkılarım da olacaktır. Bilindiği gibi bugünkü Rusya olarak bilinen devletin sınırları içinde, Türklerin de bulunduğu onlarca topluluk yaşamaktadır. Ruslar, Slav topluluklarının bir parçasıdır. Slav topluluklarının şimdilik bilinen ilk siyasal devletleri 9. yüzyıldadır. Bu bağlamda ilk siyasal birimleri Kiev Knezliği olarak bilinmektedir. İlk yerleşim yerleri olarak kabul edilen bugünkü Kiev ve Minsk arasındaki bölgelerden dağılmışlardır. Bugün konuştuğumuz Rusya, dağılan Slavların doğuya giden kolundandır. Slavlarlar 11 ve 15 yüzyıllarda knezlikler halinde çeşitli idare şekillerine sahip çok sayıda siyasal idari birimlere sahiptiler. Tek bir siyasal birlik altında toplanmamışlardı, tıpkı Türk tarihindeki beylikler gibi. Kuzeye ve batıya giden Slav gruplarından bugünkü Polonya, Çek, Slovak cumhuriyetleri gibi bugünkü devletler bakiye olarak kalmıştır. Knezlikler döneminde Ruslar, bölgenin belirgin etkin en büyük gücü değildiler. Malumunuz üzere, çok sayıda, birlik olmayan siyasi dağınık yapılarıdır. Yine 13-15.yüzyıllar, sayın Mithat Hocamın da belirttiği üzere, knezlikler üzerinde Moğol-Türk devleti şeklinde başlangıcını bildiğim Altınorda hakimiyetinin kurulduğu yıllardır.

* 12 Mayıs 2016 tarihinde PAÜ. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yapılan konferansta sunulmuştur.

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Isparta

Altınorda hakimiyeti, Asya'nın merkezi hakimiyet ruhunun Doğu Slav knezlikleri yönetimi üzerinde pekişmesinde önemi büyük. Bunun yanında, Avarlar, Hazarların yani 6-8.yüzyıllarda Karadeniz'in kuzeyine gelen büyük devletler kuran Türk kavimlerinin de Rusya'nın siyasal örgütlenme şuurlarının oluşmasında etkisi inkâr edilemez. Şüphesiz Rusya'nın kendi iç dinamiklerinin, coğrafyasının onun devlet, siyasal örgütlenme şuurunun oluşmasında ve şekillenmesinde önemini inkâr etmiyoruz. Ama dışarıdan gelen etkinin göz ardı edilecek gibi olmadığını altını çizmek istiyorum. Dışarıdan gelen etkinin son noktası, zirvesi zannediyorum Altınorda hakimiyeti dönemi.

Moğollar'ın Karadeniz'in, Kafkasya'nın kuzeyine gelmesi, bu bölgelerde kültürel-etnik kimlik oluşum sürecinin son noktalarıdır. Bu gün bizim karşımızdaki bu coğrafyadaki tablo, Moğollar ile başlayıp, Altınorda ile devam ettirdiğimiz 13-14.yüzyılda son yerel kimlikler şekillenmesini aldı.

Rusya için Asyalılığı biraz açmak gerekirse, merkezîyetçi, tekçi, mutlak tek merkezli, askeri – devlet güç anlayışının olduğu çerçeve. Aslında, Slav kavimlerinin ilk siyasal birliklerini kurdukları dönemde üç siyasal temel farklılık dikkat çekiyor. Biri Kiev, diğeri Novgorod ve sonuncusu Galiçya merkezli siyasal şekillenme. Kiev, monarh ile yönetiliyor. Knez oldukça yetkin ve güçlü. Novgorod, bir nevi cumhuriyet. Galiçya'da ise soylular hakim. Bu üçlü anlayıştan doğu Slavlarında hakim anlayış Kiev'inki oldu. Eğer Galiçya çıksaydı, belkide bugünkü Rusya yönetimini değil, İngiltere tarzı bir Rusya'yı görecektik. Gerçi burada, I. Petro'nun boyarları devlet gücünde etkisiz hale getirmesi de, merkezîyetçi, mutlak monarşik bir Rusya'nın kurulmasında etkili olduğunu inkâr edemem. Eğer, Novgorod zihniyeti galip çıksaydı, yine bugün, bambaşka bir Rusya görebilirdik. Dolayısıyla söylemek istediğim, bugünkü Rusya, Kiev'in zihniyetinin bir ürünüdür. Bugün Kiev'in başkenti olduğu Ukrayna ile Rusya'nın ilişkileri ise oldukça gergindir.

15-16.yüzyıl Doğu Slavlarının Moskova etrafında askeri, ticari, diplomatik adımlarla birleştikleri bir dönemdir. Artık Doğu Slavlarını temsil eden Moskova Çarlığı vardır. Moskova bölgenin etkin gücü haline gelmiştir. Knezlikten çarlığı geçmiş Moskova, 17.yüzyılın başlarında hanedanlığı Rurik'ten Romanov'lara devretti.. 18.yüzyılda Romanov'lardan I. Petro İmparatorluk unvanını benimsedi. I. Petro 1721'de imparator unvanını aldı. 1917 yılına kadar Rusya'yı Romanovlar yönetecekti.

Knezliklerden sonra Moskova bölgesel güç iken, Rusya imparatorluğu, eğer tabir yerinde ise küresel güç olmuştur. Avrupa'da, Asya'da ve güney coğrafyasında etkin bir güçtür. Bu yükseliş sürecini Sovyetler Birliği, komünizmle bir üst aşamaya taşımaya, yani dünyanın tek hakimi olmaya çalıştı.

Rusya imparatorluğundan Sovyetlere uzanan süreçte, şüphesiz en etkin ve yönlendirici Rus kimliği ve kültürü. Bunun yanında Alman etkisi inkâr edilemez. I. Petro ile başlayıp devam eden süreçte Almanlar Rusya devleti içinde oldukça etkinler. I. Petro'nun eşi Alman ve Rusya'yı Petro'dan sonra yönetti. Yine Rusya'yı 18.yüzyılın büyük kısmında yönetenler Alman. Anna,

Elivitea, II. Katerina olmak üzere tüm imparatoriçeler Alman. I. Petro dışında neredeyse etkin erkek hükümdar yok.

Sovyetlerin son dönemi, Gorbaçov dönemi, 15.yüzyılın ortalarında başlayan yükselişte geçici duraklama ya da şimdilik geri adım gibi görünüyor. Henüz sürecin ne olduğunu şimdilik tahmin etmek zor. Bugün Rusya Federasyonu, şimdiye kadar özetlediğim Slav ve Rus karışımı tarihin mirasçısı.

Buraya kadar, size ana hatlarıyla, kısa ve öz olacak bir Rusya tarihi sunmaya çalıştım.

Rusya tarihini yönlendiren, Rusların karakterini etkileyen unsurlara bakacak olursak şunları söyleyebilirim:

Rusya tarihini yönlendiren unsurların başında, şüphesiz buldukları coğrafya geliyor. Yaşamaları oldukça zor bir coğrafya. Tabiat ve iklimle hayatta kalma mücadelesi ediyorlar. Coğrafya isteseler de, istemeseler de onları yönlendiriyor. Orman, nehirler, step, dağlar ve şüphesiz "general Kış". Tüm bunlara bir de Asyalılık karakteri eklenmeli. Bunu devlet başkanı Vladimir Vladimiroviç Putin'in tavırlarında da kısmen görebiliyoruz.

Rusya'nın tarihini yönlendiren, halkın kaderini doğrudan güçlü bir şekilde etkileyen diğer bir unsur siyasal irade, hükümdarlık iradesi. Rusya tarihinde iktidarın meşruiyet kaynağında, başka devletlerde de gördüğüm otokrasi ve dini görüyoruz. Din, meşruiyete sonradan eklenirse de, halkın sadakatinin sağlanmasında önemli olduğu şüphesiz. I. Petro, ülkeyi Batılılaştırmaya çalışarak dinin etkisini kırmaya çalıştı. Ama bunu ne kadar başardı, ayrı bir zaman da konuşulur, tartışılır. Nitekim, 19. yüzyıl Rusyasını dinin de içinde bulundu üç temel üzerinde görüyoruz: Otokrasi, Ortodoksluk ve Slavcılık.

İmparatorluk Rusyasında, soyluların etkisi ve toplum içindeki belirgin rolleri tarihi akışı yönlendiren bir diğer faktör. Soylular olarak kastettiğim, imparatorluk Rusyasında öne çıkmış dvoryanlar, pomeşiklerdir. Öncesinde ise oldukça etkin olan Boyarlar grubudur. Soyluları konuşmak, aslında Rusya imparatorluğu gücünü nereden alıyordu sorusuna verilecek cevabın bir kısmını oluşturur. Çünkü II. Katerinar, I. Aleksandr ve diğerleri soylular üzerine dikilmiş çarlar, imparatorlar. 15 ve 20.yüzyıl arasında Rusya dediğimiz zaman, bir anlamda da olsa soylular Rusyasını kastediyoruz. Büyük Petro soylular grubundan dvoryanlara dayanarak, kökten gelen diğer soylu gruplarına karşı, merkezîyetçi yapıyı güçlendiriyor. Monarşinin gücüne güç katıyor. Aynı petro, Rusyanın iki başlılık denebilecek bir konumuna da çözüm getiriyor. Çar ve Patrik gibi iki güç arasındaki dengeyi, çar lehine değiştiriyor. Böylece monarh üzerinden kurulacak tam merkezîyetçi yönetim için engel olarak görünen iki sorun çözülmüş oluyor. Soylular arasında dengeyi dvoryanlar lehine değiştirmeye başlarken, patrikliği dünyevi iktidara bağlıyor. Bu temel değişim, Rusya'nın yolunu belirliyor.

Pomeşik dediğimiz diğer grup ise, genel manada büyük toprak sahipleri, emrinde çok sayıda toprak köleleri bulunan kişiler. Rusya nedir sorusuna verilecek bir diğer cevap da burada. Halkın önemli bir kısmı toprak köleliği ile bağlantılı. Elbette özgür köylüler, çiftçiler var. Ama

imparatorluk Rusyası toplumunun genel karakteri toprak köleliğinde çalışanlar üzerinden de oluşuyor. Romanlara dahi bu durum yansdı. Her zaman olduğu gibi, tarihte de Rus halkı devletin güçlü olmasının bedelini fiziksel emeği, canı ile ödedi. Sovyetler Birliği döneminde çok bir şeyin değiştiğini söyleyemeyiz. Yine otoriter bir yapı sadece çarın yerini komünist partisi almış ya da komünist partisi üyeleri, daha önce var olan soylular grubu dvoryanların yerini almış. Bunun yanında, toprakta da kolhoz ve sovhoz gibi tarım üzerinden yapılan uygulamalarla, halka yepyeni bedeller ödetildi. Bu sistem kendi içinde olumlu-olumsuz yanları ile değerlendirilebilir. Konunun ana teması bu olmadığı için burayı çok uzatmak istemiyorum. Kolhoz ve sovhozda yine topraklarda, yine bağımlı insanlar var. Bugün durum biraz farklı. Yani Rusya Federasyonu, Sovyetlerin son dönem endüstrileşmesi üzerinden devam ediyor. Rusya federasyonu, Vladimir Vladimiroviç Putin başkanlığında, oligarhlar ve ordu ile oluşmuş, geleneksel bürokratik yapı ile güçlü merkezîyetçi yapıyı koruyor. Rusya devlet başkanının güç kaynağında ordu ve güçlü oligarhları var. Aslında eski dönemi hatırlatıyor. Rus halkının imkânlarını, zenginliğini kullanarak oluşmuş güçlü bir sosyal grup ve ordu.

Rusya nedir sorusunun bir diğer cevabını şöyle de cevaplamak isterdim. Rusya, yönetilen insanının emek, beden gücüyle ayakta kalan bir devlettir. Tarihe baktığımızda, Rus insanı, devleti için kendisini feda etmiştir. Bunun ile ilgili çok örnekler var. I. Petro'ya baktığımızda, Rusya'nın nüfusunun 3/4 ü reformlar sırasında yok olmuş. 12 milyon nüfusun 3 milyonu reformlar için harcanmış. Biliyorsunuz, sakalları kestirmiş, geleneksel Rus kıyafetleri yerine, Avrupalı tarzda kıyafetler giydirmiş, balo düzenlemiş, baloya gelmeyenleri cezalandırmış, sokakta sakallı gördüklerinin sakalını kestirmiş ve bunun gibi dönemi için sıra dışı örnekler. Petersburg'un kuruluşu sırasında, 1703-1704 yıllarında 60 bin insan ölmüş. Şehrin yapılması için bataklığın kurutulması gerekti, tomruklar çakıldı. Böylece denize açılacak bir liman şehri yapılacaktı. Şehrin yapımı için ölümler bitmedi. Şehrin limanı için yapılan bir adada 40 bin kişi öldü. Yine Petro'nun Baltık denizine çıkmak için yaptığı kuzey savaşında İsveç'le savaştı. 80.000-300.000 arası insanını kaybettiği düşünülüyor. Malum eskiye gittikçe rakamların üzerinde tartışmalarla veya farklı verilerle karşılaşıyoruz. Başkent olacak Petersburg'un kuruluşu için binlerce insan ölüyor. Daha sonra, Rus insanının bedel ödediği bir diğer savaş 19.yüzyılın başlarında Napolyon Fransa'sı ile girilen savaş. Rusya'nın dolaylı da olsa girdiği bir savaş. Avrupa savaşının içinde kendini buluyor. Peki savaşın en çok mağduru kim, tabi ki halk. 19.yüzyılda Rusya'nın insan kaybının olduğu bir diğer savaş 1853-1856 Kırım Savaşı. Rusya tarafından yazılanlarda 500 bin kişi civarında insan kayıptan bahsedilmekte. Ancak, ODTÜ'den çeviri olarak çıkan Dünya Tarihi Atlası isimli kitapta insan kaybı 220 bin olarak veriliyor. Bildiğiniz üzere, Kırım Savaşı Rusya için büyük bir yenilgi. Kendisine çeki düzen vermesine yol açtı. Derken, 20.yüzyıl ilk çeyreğinde I. Dünya Savaşı çıktı ve savaşın baş sorumlusu Rusya değildi. Avrupa savaşının içine dâhil oluyordu. Bu savaşı, ekonomik alandaki rekabet üzerinden yorumlarsak, savaşın baş sorumluları Büyük Britanya ve Almanya. Ama insan kaybı faturasına bakıldığında, faturanın önemli bir miktarı Rusya'ya kesilmiş. İhale neredeyse Rusya'ya kalmak üzereymiş. Kayıplara bakıyoruz, Rusya'nın insan kaybı 1.300.000'dir. Almanya'dan sonra geliyor. Almanya savaşın tarafı ve yenileni. Rusya'nın insan kaybı için verilen rakam tabi ki tartışmalı.

Başka bir eserde ise Almanların kaybının 1.800.000 olduğunu, Ruslarınkini ise 1.700.000 yazmakta. Yani faturada Rusya'nın üzerine düşen az değil.

Birinci Dünya savaşına girdiğinde Rusya ne durumda idi? Üzerine kısmen çalıştığım bir konu. Ancak başka bir yönüyle, halkın içinde bulunduğu durumu anlatan bir örnekle konuya açıklık getireyim. Bir Fransız profesör savaş öncesinde Rusya'da bulunmaktadır ve şunları yazmaktadır: Rus köylüsü kışın akşam 5-6 gibi yatmaktadır. Çünkü onun aydınlatıcı yakıt alacak parası yoktur. Süt alacak parası yoktur, yoğurt alacak parası yoktur. Aslında bu Rusya tarihinin genelinde az rastlanır bir durum değildi. Bu örnek elbette Rusya'nın geneli için söylenemez. Ancak Rusya köylüdür ve endüstrileşen ülkenin yükü onların üzerine binmişti. Dolayısıyla savaşa girdiğinde çok da iyi durumda olduğunu söylemek güçtür. Nitekim orada gördüm hala Rus halkı ihtiyaçlarını sınırlandırarak yaşamak zorunda kalıyor. Coğrafya, iklim bazı şeyleri yetiştirmek için uygun değil. Patates değişmez bir gıda ürünü. Elbette ki Moskova'dan Petersburg'dan bahsetmiyorum, Rus halkından, taşrasından, köylüsünden bahsediyorum. Son zamanlarda serbest ticaret, Pazar ekonomisi temelinde bazı canlılıklar var, ancak Rusya geneli için bu ne kadar doğru bilemiyorum. Ayrıca, bu yeni düzenin de kendine göre bu ülkede eksileri ve artıları var.

Rusya insanın canı ve bedeni ile ayakta olduğu konusuna devam edecek olursam, birinci dünya savaşından sonra da durum değişmedi. Bilindiği üzere 1917'de ülkede devrim oldu ve Rusya savaştan çekildi. Ülke içinde kuvvetler birbirine düşman beyaz ve kızıl şeklinde ikiye ayrıldı. İç savaş çıktı. Evet, devrim oldu, fatura yine halka kesildi. İnanılmaz bir rakam, 5 ila 6 milyon arasında insan öldüğü iddia ediliyor. Devrim neden oldu sorusu, Kırım savaşından itibaren şekillenen Rusya'da bulunabilir. Ama oraya şimdilik girmeyeyim. Neyse, Devrimin getirdiği acılar yetmedi ve bir de 2. Dünya savaşına girdi veya girmesi gerekti. Savaşta, Rusya tarafının verdiği insan kaybı rakamı 32.000.000. Türkiye nüfusu 1945 te 18.000.000. Avrupa tarafının Rusya'nın kaybı için verdiği rakam ise 27-28 milyon arasında. Yani iki tane Türkiye yok olmuş. Belki çok taraflı ve eksik bir çıkarım, ama Rusya da bedeli ödeyen bir kesim var. Bu da halk. Bunu Rus devlet adamları da biliyor, herkes biliyor. Dolayısıyla doğunun gücünün kaynağı olarak halk karşımıza çıkıyor. Buradan da ekonomik yaptırımlar bu tür devletlerde nihai çözüm getirir mi getirmez mi bilinmez. Rusya gibi ülkelerde, bazı şeyler parayla ölçülmez. İdeolojilere, inançlara yatkınlığı olan toplumlardan gibi. Dolayısıyla karşımızda böyle bir halk da var. Tüm bunlardan şunu söyleyebilirim, Rusya'nı son 300 yıllık yükselişinde, kendi insanına nasıl bedel ödettiği de ortada.

Birinci dünya savaşında, Avrupa'nın Rusya yaklaşımı da ilginç. Bazı yazıları okudum. İngiltere ve Fransa'nın, Rusya'yı yanında istemelerinin sebebi onun insan gücünü kullanmak istemelerinden. Teknolojik anlamda Rusya'dan bir beklentileri yok. Çünkü teknolojik imkanlar kendilerinde iyi, onlara insan lazım. Savaşta kendini feda edecek insan lazım. Bazı gelişmiş endüstrilere, refah seviyesi yükselmiş endüstriyel yönetimlere ölecek insan lazım. Bu konuda çok dikkatli ve temkinli olmak gerekiyor.

Tekrar vurgulayacak olursam, Napolyon Fransa'sı, Birinci Dünya Savaşı ve ikinci Dünya savaşı bunların hiçbirinin başlangıcında veya savaşa geliş sürecinin oluşmasında Rusya doğrudan etkin değil. Ama faturanın önemli kısmı Rusya'ya Rus halkına çıkarılmış.

Bugün herkesin merak ettiği bir soru var: Bunu batılılarda merak ediyor. Otoriter, totaliter iktidarlar, binlerce insan kaybı, iç isyanlar, iç savaş, Petro'nun gazabı, iki devrim 1905 ve 1917 devrimi, iki dünya savaşının faturası ve hala ayakta bir Rusya. İnsan soruyor elbette bu devlet nasıl ayakta kalıyor diye. Bu soruya bulunabilecek cevaplardan biri herhalde Rusya'nın politik iradesi ve askeri gücü.

Dvoryanların bağlı olduğu Çarlardan, imparatorlardan, komünist partinin hakim olduğu güçlü merkezîyetçi Sovyetler yapısına ve sonrasında bugün Vladimir Putin'in başkanlığındaki yine güçlü federasyon yapısına gelmiş bir Rusya'dan bahsediyoruz. Politik merkezîyetçi irade ve gücü bu tarihi süreçte görebiliriz. Halkta, imparatorluk döneminden gelen iktidara itaat ve güvenin olması, çıkan isyanların ise acı bir şekilde bastırılması, askeri gücün içeride ve dışarıda etkinliği devletin gücünü ortaya koymuş, politik iradenin yetkinliğini defalarca göstermiştir. Belki buradan şöyle bir sonuca ulaşmak da mümkün olabilir. Şu anda Rusya dünyanın endüstriyel ve kültürel anlamda küresel gücü değil. Ancak askeri gücü olan bir ülke. Zihniyet olarak kendine has ve evrensel sunumları olmamasıyla Avrupa'nın alternatifi olarak görünmemektedir. Ancak, şu anda tek görünen Batı, onun da, Avrupa zihniyetinin de kapsamlı bir eleştiriye tabi tutulması gerekmektedir. Dünyada siyasi birlikteliklerin, askeri birlikteliklerin, ekonomik birlikteliklerin alternatifleri var. Bu başka bir konu. Zihniyet deyince iş biraz karışıyor. Avrupa'ya alternatif olacak, belki de Sovyetlerin uygulamada başarısız olduğu komünist model, ortaçağda sunulmuş İslami yönetim modeli veya Osmanlı'nın ortaçağ zihniyetini zirveye çıkarmış toprak – asker temelli örneklerle gelişen modellerden ve daha başkalarından bahsedilebilir. Dolayısıyla burada kastettiğin düşünce sistemi, toplumsal ilişkileri, bireysel ilişkileri belirleyen temel dinamik ve yaklaşımlar. Bugüne gelecek olursak, liberal-demokrasi her yerde öne çıkan veya çıkarılan sistem. Bu sisteme alternatif varsa, bunun soyut halinden somutlaştırıp ayaklarını yere bastırmak gerekiyor. Batıda Thomas Hobbes, John Locke, J.J. Rousseau gibiler, sonrasında Fransa'da, Belçika'da devrimi yapanlar, soyut teorilerin ayaklarını yere bastırıyorlardı. Avrupa'nın coğrafi keşiflerle, içerideki bilimsel gelişmelerle, sanayi ve endüstri devrimi ile ve sermaye birikimi ile somutlaştırdığı bir yapı vardı. Nitekim 1917'de Rusya'da başka bir teori somutlaştırılmaya çalışıldı. Türkiye'de ise, Farabi, Gazali, İbn-i Sina, Hoca Ahmet Yesevi, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Atatürk, Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Tevfik Fikret gibi adını saymadığımız daha nice birikimleri bir çok yönünden analiz edip, ayaklarını yere bastıracak onlarca somut çıkarımlara varacak zemin var. Belki de, tek görünen Batı'ya alternatif veya onunla eş olacak bir siyasal-toplumsal düzene, bireyi ve toplumu daha refaha kavuşturan başka bir düzene bu zeminden ulaşılabacaktır.

Tekrar Rusya'ya dönecek olursam, biraz daha konuyu güncelleştireyim. 2016 yılı başındayız, Rusya biraz geriliyor mu gergin mi bunu çözmeye çalışacağım. Ya da,dünya Rusya'yı geriyor mu? 1995'e kadar aslında Rusya batı ile yakın bir ilişki kurmaya çalıştı. Gorbaçev, 1985 de Fransa'daki konuşmasında ortak Avrupa evinden. Ortak Avrupa'yı kuralım dedi. Kurnazca bir

düşünceydi. Kendi durumları kötü durumlaydı o sıralar. Rusya kendini yenilemek durumundaydı. Yüksek teknolojiye ulaşmaları zordu. Geri adım attılar. Avrupa ile beraber yola devam etmek istedi ama Avrupa buna pek yanaşmadı. Derken NATO için içine girdi. Yayılmaya başladı. Buna oldukça keskin bir tepki 2007'de Vladimir Putin'in Münih konuşmasından geldi. Putin, Batıyı ve NATO'yu tehdit etti. Hatırlıyorum o konuşmayı. Eğer bu şekilde devam ederseniz, silahlarınız ve bu işin sonu iyiye gitmez dedi. 2007 de oldu bu. Bu konuşma ile ilgili 2007 bir yazım yayınlandı: Eğer Putin liberal reformları doğru yapabilirse dünyanın tek gücüne doğru gidiyor diye yazmıştım.

Şimdi, Putin i endişelendiren ve böyle siyasi olarak geren nedir diye baktığınız zaman özet olarak şunları söyleyebilirim: 1999 da Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti NATO üyesi oldu. 2004 de buna Romanya Bulgaristan Letonya Litvanya Estonya eklendi. 2009 da Arnavutluk ve Hırvatistan da eklendi. Baltık Cumhuriyetleri de eklendi. Şimdi bu ülkelerin konumlarına bakalım hepsi Rusya'nın batısında, Güneyde, malum Karadeniz ve ötesi. Derken Gürcistan da ve Kırgızistan da devrimler oluyor. ABD Afganistan'da. Doğal olarak da Rusya, burada kuşatılıyorum diye düşünüyor. Kuşatıldığını düşünen bir psikoloji ile hareket ediyor. Rusya'yı savunmak gibi bir derdim yok, sadece Rusya'yı anlamaya çalışıyorum. Putin 2010'da silahların modernizasyonu için 20.7 trilyon bütçe ayırdı. 2011 de Rusya halk cephesini kurdu yani bütün vatandaşları motive edecek şekilde özel bir birim oluşturdu. Taşralarda halk cephesinin idari birimleri açıldı. Derken 2014 meşhur tatbikatı ve 2015 merkezi büyük tatbikat ki Çin dahi katıldı. Kısacası Rusya hazırlanıyordu, gelirsiniz hazırım mesajları veriyordu. Bu mesajlar çok öncesinden verildi. Şimdi burada yine tarihçilik dışına çıkarak bir yorum yapmak istiyorum. İçimden bir his diyor ki acaba birisi Rusya'yı dünyaya mı açıyor, yani onu sınırları dışına mı çekiyor? 17. yüzyılın Fransa'sının açılıp sonra zorlanması gibi. 17.yüzyılın İsveç'inin savaş ekonomisi üzerinden yükselip sonra birden düşmesi gibi mi. Yani, Çok açılmış bir Rusya'yı sadece içeriden beslenen ekonomik yapı dayayamayabilir. Ukrayna, Suriye ve bakalım daha nereler olabilir. Rusya bu sürece dayanırsa, geleneksel yapısında yine bir dünya gücü olur. Ama dayanamazsa sonuç ne olur bilinmez. Tabi bütün bunlar öngörü, tahmin.

Bugün Vladimir Putin'in politikası için, liberal kapitalizm ile görülmeyen mücadele mi veriyor; Sovyetlerin hesabını mı sormaya çalışıyor, yoksa küresel güç olduğu düşünülen Rusyanın kuşatılmış olduğunu düşünerek kuşatmayı mı yarmaya çalışıyor, soruları soruluyor. Bu sorular bugün birçok kişinin kafasında. Bunu zaman gösterecek.

Sonuç itibariyle, bugünün Rusya'sının reflekslerini anlamamanın önemli bir yolu, onun tarihinin temel dinamiklerini bilmek ve onun tarihi derinliğini görmek. Ben de, Rusya tarihinin yönlendirici onlarca olgusundan bazılarına değinerek, birkaç yönüyle Rusya tarihi ve bugünün Rusya'sını anlamaya yönelik bazı tespitlerimden bahsettim. Elbette ki onun entelektüel birikimini oluşturan aydınları, Slavcılığı, Batıcılığı, Avrasyacılığı, endüstrileşmesi, köylülüğü, büyük devlet psikolojisi ve bunun gibi bir çok unsur üzerinden de bu devlet konuşulabilir. Bugün amacım, belli ölçülerde Rusya'yı anlatmaktı. Umarım bir öngörü için zemin oluşturacak bilgiler sunmuşumdur. Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.